

UIT HET CATALAANS VERTAALD DOOR FRANS OOSTERHOLT

zirimiri press

Voor María Muñoz, mijn moeder

Het morele geheugen – en dat is het enige dat telt – ontstaat op een bepaald moment in de ontwikkeling van het organisme. Wat pijn doet, wat vorm geeft aan het leven, is de angst om te verliezen wat men heeft of om uiteindelijk niet te krijgen wat men wil hebben. De angst vloeit voort uit biologische onrechtvaardigheid, met andere woorden uit de mogelijke of daadwerkelijke inbreuk op het besef van rechtvaardigheid dat elk organisme, op grond van het feit dat het leeft, bezit.

Josep Pla, *Het grijze schrift*

EERSTE DEEL

De lichamelijke werken van barmhartigheid

1. De dorstigen laven

Mijn vader heeft altijd een hekel gehad aan de bioscoop. Ik neem aan dat hij daar zijn redenen voor had, hoewel ik geloof dat het vooral de zaal zelf betrof, zo afgesloten en donker, en de promiscuïteit van het publiek. Hij heeft ons nooit verboden een filmvertoning bij te wonen, en al helemaal niet toen we wat ouder waren; maar we konden aan de gespannen trek om zijn mond en zijn gefronste wenkbrauwen zien dat hij het maar niets vond: dat hij gruwde van die bedompte en niet bijster gezonde atmosfeer in de bioscoop. Ik geloof dat ik met een zekere regelmaat naar de film begon te gaan toen ik zeventien was, en bijna altijd stiekem of met een leugentje over waar ik naartoe wilde als ik uitging.

Tijdens mijn kinderjaren kon ik niet meedoen aan veel gesprekken en spelletjes van mijn klasgeno-

ten, want die draaiden gewoonlijk om de film die op zondagmiddag vertoond was in de bioscoop van onze stad. Er werd gesproken over de heldenmoed van de ene acteur of het lachje van een andere. Op het schoolplein speelden we films raden door tegenover een groep toeschouwers kenmerkende scènes of gebeurtenissen uit te beelden. Ik kon niet meespelen en er ook niet over meepraten of het een goed idee van de overlevenden van de indianenoverval was om zich in de kruitkelder te verstoppen.

Het maakte me verdrietig dat ik er niet bij hoorde en ik ging in een hoekje van het schoolplein zitten om met een potlood of een dennentakje rare symbolen op de grond te tekenen die ik even later nerveus uitwiste met mijn voet. Mijn jongere broer kwam soms bij me zitten; hij kon ook niet meedoen aan die spelletjes met de film als aanleiding en *conditio sine qua non*. Dan keken we elkaar aan en deelden we broederlijk onze gemeenschappelijke afwijking en ons kleine onheil. En we stelden ons voor hoe die aaneenschakeling van heldendaden, duels en verwickelingen zich zou kunnen voltrekken. We zwegen en probeerden niet te denken aan dat zonderlinge onheil dat ons zo anders maakte

dan de anderen: tenminste wat de spelletjes van onze klasgenoten betrof, waar we niet aan konden meedoen.

Mijn vader was een nette, strenge en nauwgezette bewaarder van het kadaster. Hij deed zijn best om op de hoogte te blijven van onze behoeften, van onze voortgang op school die hij van heel nabij volgde, van de boeken die we lazen en de vriendschappen die we sloten. Hij had onze middelbare school met zorg uitgezocht: een seculiere, strenge en strikte school, deskundig in natuur- en geesteswetenschappen en vrij conservatief. De jezùieten kwamen dicht in de buurt van mijn vaders opvatting van scholing en discipline; maar we moesten per se naar een seculiere school.

Mijn vader had een heel eigenaardige opvatting over de scholing van zijn kinderen, over amusement en over een nuttige besteding van de zondag. De kinderen van andere families keken met ongehoorde vreugde uit naar de zondag, waarop je laat kon opstaan, je zonder haast kon baden of kon luiëren, maar voor ons was de zondag, bijna zonder uitzondering, een ware kwelling. Of in ieder geval verheugden we ons niet bepaald op wat ons op de dag des Heren ten deel zou kunnen vallen.

Op zondag liet mijn vader ons om negen uur opstaan. Op de overige dagen wekte hij ons om zeven uur; we waren met vier kinderen en we moesten ons wassen, ontbijten en de spullen voor school inpakken. Het was al heel wat dat ze ons op zondag twee uur langer lieten slapen. Nadat we hadden ontbeten en ons hadden aangekleed, stapten we samen met vader in de auto en reden de stad uit volgens een route die hij alleen kende. Hij parkeerde de auto onder een boom en we begonnen te lopen.

De bestemming van onze zondagse wandeltochten was gewoonlijk de top van een van de bergen in de buurt van de stad. We hoefden de berg niet te beklimmen en ook niet sneller te lopen dan onze lichamelijke gesteldheid toestond. Niettemin liepen we wel drie of vier uur achter elkaar en al mochten we om een rustpauze vragen, een zekere verbetering trots weerhield ons daarvan. Mijn vader had bij deze gelegenheden een stok met een tinnen taats bij zich en droeg leren laarzen en een groene jas met zwarte biezen die hij in München had gekocht. In de zomer zette hij zijn panamahoed op en nam hij de bamboe stok. Wij droegen een pofbroek en een trui met rits.

We liepen op ons gemak, zonder haast, in wandeltempo, en we bleven staan bij een plant, een rots, een klif of een kruising. Dan sprak mijn vader ons toe over de orografische gesteldheid, over het ontstaan van bergstromen, over de functie van bladgroen, over de rotatie van de aarde en hoe bewonderenswaardig de natuur was. Vaak gingen we om hem heen zitten en las hij een pagina voor uit een boek dat verband hield met het landschap of met dat wat we observeerden, al had de tekst er in de regel niets mee te maken, alsof hij ons te verstaan wilde geven dat onze verbeelding verband moest leggen tussen de tekst en de werkelijkheid.

Van alle plekken waar we 's zondags naartoe gingen, was er een die ons bij uitstek een slecht humeur bezorgde. Het was een van die bergen aan de kust met een vrij dicht bos aan de noordkant en met lage pijnbomen en verschroeide struiken aan de zuidzijde. Met geitenpaadjes vol stenen die de bestijging lastiger en vervelender maakten. Zelfs op voorjaarsdagen of zonnige winterochtenden zweetten we als otters. Onze pofbroeken plakten tegen de benen, we stikten in de flanellen overhemden, mijn bril besloeg van het zweet,

waardoor ik de oneffenheden en de omvang van de stenen die ik op mijn weg vond niet kon zien.

Niet dat het een hoge berg was. Die waren er niet in die omgeving. Maar de klim was zo ongemakkelijk dat ik me de meest waardeloze, krukkelige en ongelukkige sterveling op aarde voelde. Vooral als ik bedacht dat mijn klasgenoten in de bioscoop zaten om een van de films te zien die onze verbeelding en onze jaloezie prikkelden. Hij was niet hoog, die berg, maar voor mijn gevoel kwam er geen einde aan. En ik zag niet in waarom we al die moeite moesten doen, waarom we niet naar de film konden en wat nu helemaal de beloning was die we ervoor terugkregen.

Eenmaal aangekomen op de top belemmerden enkele verzengde en stoffige pijnbomen het uitzicht en beletten ons te spelen. Er was alleen een bron. Met lekker koel water, dat wel. Dan haalde mijn vader vier aluminium bekers uit zijn rugzak, vulde ze met water, deed er zorgvuldig een stukje zoethout bij en gaf elk van ons een beker, alsof het de kostbaarste en zeldzaamste frisdrank en de subtielste beloning betrof.